

СТАРАТА КРУША

Кирил Сардъжев

Старата круша или Крушата я наричаха всички лозари и когато трябваше да обясняват къде се намира лозето им, гордо казваха: „Ей там, край старата круша е!”

Никой не знаеше от кого и кога беше посадена, но беше необикновена круша. Огромното ѝ стъбло бе покрито с дебела гранава кора, по която грозно личаха белези от брадви и ръждясали пирони, които лозарите са забивали, за да закачат грехите си. Тримата мъже с мъка обгръщаха с ръцете си дънера, а клоните бяха грамадни, целите в зеленикав мъх и скърцаха страшно и плашещо при всеки порив на вятъра.

Някой беше ашладисал върху дивачката два сорта круши – петровка и зимна, попска. Така през цялата година крушата беше навестявана от знайни и незнайни гости, привлечени от едрите и сочни плодове. Крушата грейваше напролет в блага белота, оживена от лакомото жужене на пчелите и изривото боричкане на ята от птички, улисани в любовни игри. Есента със своята вълшебна четка, потопена в забъркани само от нея бои, плисваше по листата пъстра мешавица от цветове, които играеха като живи, огрявани от слънцето.

Петко дърводелеца, в чието лозе беше плодното дръвче, често обичаше да повтаря като стар мъдрец: „Крушата е

надживяла много като нас, ще надживее и нас, защото носи красивото в живота, а красивото е вечно”. Беше февруари. Пролетта пограни. Слънцето се настани трайно на изчистеното от облаците небе. Клоните на събудените овошки бяха покрити с наедрели пъпки, които бяха готови да се разтворят и да пръснат на воля скрития си аромат. Празникът Трифон Зарезан отново събра лозарите край старата круша. Стоян Айгара, Петко гърводелеца, Митрю, Стайо, Стоян налбантина, Иван Бедея, Виденов и Калшов – повечето от тях бежанци и деца на бежанци от Тракия и Македония. Дългата зима ги беше затъжила един за друг, затова се надпреварваха да разказват какво им се беше случило. Стоян Айгара, размекнат от буйните наздравници с отлежало вино и като най-голям, започна със своите тракийски спомени. Той беше оперен човек, възнисък, пълничък, винаги опрятно облечен, с голямо чело, под което като малки възленчета искряха умно зеленикавите му очи. Говореше тихо, с развълнуван глас, а коравите му ръце трудно успяваха да избърсват бликналите сълзи, докато припомняше интернирането в района на Волос:

– Какъв глад и страх изпитвах като дете... Майка, горката, ме научи да казвам на гръцки „Досте му псоми и досте му неро” – „Дайте ми хляб, дайте ми вода”, и ме изпрацаше да прося по гръцките къщи. Страх имах голям, дете малко съм, колко може да ми е куражът, но гладът ме надвиваше и тръзвах с едно малко месалче да прося от къща на къща. Плачех и просех, просех и плачех. Гърците, и те уж християни, не ми даваха хляб. Казвали им, че сме били комити и ядем хора. Понякога се връщах вкъщи само с едно коматче и няколко лукови пера, които гъркините ми мятаха, за да не ги хвърлят на боклука.

– Абе това хора ли са били гърците? Така ли се постъпва с жив човек, дете? – гневно прекъсна разказа Виденов и от

яд ритна една от цепениците в огъня.

– Вече съм на 80, продължи Стоян, остарях и побелях, но мъката, която имам в душата от тези години, нито остаря, нито побеля, с нея ще си отида от този свят.

Тъжният разказ на Айгара събуди незабравими спомени в уж коравите души на бежанците. Петко дърводелеца прошепна с развълнуван глас:

– Така беше. И всичко това ни сполетя, без да сме виновни. Било децата, било възрастните, тегилото беше голямо. Повечето от нас, които сме тука, сме били най-много десетинагодишни, когато ни интернираха в Стара Гърция. Подкараха ни гърците към Дедеагач, около Малката река събориха татко Киро и започнаха да го бият жестоко – бил комита и бунтувал доганхисарци. Народът, около 3-4 хиляди души, се спря в кръг и гледаше боя, но никой не смееше да му се притече на помощ. Майка не издържа на гледката, спусна се да го защитава, кълнеше войниците и нареждаше през плач:

– Като ви хранехме с яйца и пилета, хубави бяхме, а сега го биете...

Дебел гръцки войник се качи на гърба на татко, да го пренесе през Малката река, за да не си намокри краката. По това време тя беше много пълноводна от падналите пролетни дъждове. Аз малко дете, сестрата също и братът Митрю на две годинки – само плачем, друго не можем. След побоя му вързаха ръцете на гърба, да не бяга, а ние продължихме към Дедеагач. По чудо успял да се укрие сред кербана от хора, молил да му развържат ръцете, но никой не се решавал от страх. Сам успял да се развърже и побягнал, добрал се до овчари приятели, които четири пъти са го завивали в прясно ограни овчи кожи, да се разнесат синините по тялото му. Тръгнал към България за Хасково, по пътя пил вода, не забелязал, че в нея има пиявици, една от тях се

залепила на гърлото му и започнал да се задушава от нея...

Преди Петко да продължи, Стоян налбантина, който до този момент само мълчеше и отпиваше от пенливото вино, вметна:

– Хининът е лекарството против пиявици, за нула време се отлепят. Освен за подкованане на добитъка хората ме търсеха да лекувам овце, волове и крави... Само хининът ги мори, когато се залепят в устата и се подуват с кръв.

– Да, точно така, хининът спасява бащата от смърт. Възрастен човек в тракийското кафене в Хасково го посъветвал да си купи хинин от аптеката и да го изпие. За негова изненада пиявицата на мига се отлепила от гърлото му и така се спасил от сигурна смърт.

Иван Беделя се опита да подхване друга тема, но не му потръгна закачката, лозарите гледаха смълчано, с безизразни лица пукащите цепеници, разтърсени от чутото.

– Какво ви стана бе, хора? Празник е, да вдигнем чаши-те, да сме живи и здрави сега и догодина. Кои ще каже един ден за нас дали ни е имало, или нямало на този свят? – продължаваше упорито да подканя лозарската си дружинка Беделя. – Слушайте, замисляли ли сте се, че старата круша чува какво си говорим сега? Не фантазирам, а го усещам. Крушата е като нас, хората, и тя има душа. Гледа ни мило-вно, радва ни се, че се събираме, и страда за нас, когато разказваме за своите ограбени детски години, когато ближем с пресъхнали устни презризаните си корени от незабравимата Беломорска Тракия. Крушата ще ни надживее, от корените ѝ ще покълват нови фиданки. Те ще растат, ще се развиват, защото хубавото, красивото няма край.

Късият февруарски ден клонеше към своя край. Слънцето, което грижовно топлеше гърбовете на старите лозари, дружески подказваше, че скоро ще изостави веселата компания.

В началото на юни започнаха да ваят поройни гърждове, придружени от раздиращи небето гръмотевици. Един следобед над лозовите масиви се разрази истинска война между земята и небето. Гъсти и тъмни облаци се гонеха като освирепели и се поглъщаха един друг. Мълнии като огнени камшици поваляха и чупеха вековните гървета. Една от тях с оглушителен трясък се стовари върху отрупаната с плод стара круша. От огнения удар вековното стъбло се разцепи на две. Крушата беше смъртно ранена, за раната ѝ нямаше лек. Накрая тя се строполи върху своята земя, земята, която я роди и я хранеше толкова години. Гордата стара круша я нямаше вече...

Дните като зърната на разсипана броеница се изнизваха един подир друг. Дойде поредният Трифон Зарезан. Нямаше я крушата, нямаше ги и лозарите край нея. Един след друг напуснаха белия свят двамата Стояновци – Айдара и Налбантина, Виденов, Калинов, Стайо, Иван Беделя, Петко гърводелеца. Остана единствен Митрю, като най-млад от всички или по Божие решение. Той отиде сам до старата круша. Оглеждайки се по навик за нещо забравено, с почуда видя, че около прогнилото стъбло се показват наболи млади фиданки. Това го зарадва истински в тъжния му ден. Приклепна до тях и с коравата си ръка погали пробилите стръкове. Животът продължава, красивото няма край, рече мъжът и се усмихна.